

Ο μεγάλος απών. Ο νέος νόμος για τα ΑΕΙ και το πανεπιστημιακό κίνημα

ΝΙΚΟΣ Κ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

ΚΑΘΩΣ, ΣΤΟ πλαίσιο του παρόντος αφιερώματος των *Σύγχρονων Θεμάτων*, επιχειρείται από άλλο αρθρογράφο μια πρώτη αξιολόγηση του νέου νόμου για τα Α.Ε.Ι., θα προτείνω μερικές διαπιστώσεις για τον τρόπο με τον οποίο η πανεπιστημιακή κοινότητα αντέδρασε στο εγχείρημα του κ. Σουφλιά. Από τις διαπιστώσεις αυτές ελπίζω να εξαχθούν ορισμένα λιγότερο συγκυριακά συμπεράσματα για τις προοπτικές του πανεπιστημιακού κινήματος στη χώρα μας.

Για όποιον παρακολούθησε την πολύμηνη διαδικασία, που κατέληξε στην ψήφιση του νόμου 2083/1992, το πρώτο σημείο που ενόχλησε είναι η έλλειψη οποιασδήποτε αποτίμησης –γενικής ή έστω μερικής– της δεκάχρονης εφαρμογής του πανεπιστημιακού νόμου του 1982 και, κατ' επέκταση, η εντελώς αποσπασματική επίγνωση των, παρά ταύτα, πρόδηλων ελλείψεων και δυσλειτουργιών στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματά μας.

Έχοντας συμμετάσχει –ως μέλος της επιτροπής Μητσόπουλου– σε κάποια παλαιότερη φάση της σχετικής συζήτησης, μπορώ να διαβεβαιώσω ότι τα βασικά δεδομένα για την επισήμανση των προβλημάτων και την πρόταση λύσεων απουσίαζαν από το τραπέζι. Έτσι, στο διάστημα που μεσολάβησε από την οικουμενική κυβέρνηση και το πόρισμα Σημίτη έως τις προτάσεις Σουφλιά, το περασμένο καλοκαίρι, ούτε οι υπηρεσίες του υπουργείου Παιδείας, ούτε η επί χρόνια υπνώττουσα ΠΟΣΔΕΠ-ΑΕΙ, ούτε κανένας άλλος φορέας ή μεμονωμένος ερευνητής αισθάνθηκαν την ανάγκη να απαντήσουν σε ερωτήματα στοιχειώδη για κάθε σοβαρό προγραμματισμό, όπως π.χ. πόσοι ήταν οι πανεπιστημιακοί το 1982 και πόσοι είναι σήμερα –συνολικά, κατά Α.Ε.Ι. και κατά τμήμα– πόσοι οι φοιτητές, τι κονδύλια διατέθηκαν για λειτουργικές δαπάνες, για έρευνα και για επενδύσεις και πώς κατανεμήθηκαν, πώς διαμορφώθηκαν τα προγράμματα σπουδών κ.ο.κ. Όσο για τα περίφημα ερωτηματολόγια, που το υπουργείο Παιδείας κάλεσε τους πανεπιστημιακούς –όργανα και μεμονωμένα μέλη Δ.Ε.Π.– να συμπληρώσουν, την άνοιξη του 1991, ακόμη και αν θεωρήσει κανείς ότι τα ζητήματα που έθεταν ανταποκρίνονταν πράγματι στα υπαρκτά προβλήματα και ότι το δείγμα όσων τα συμπλήρωσαν ήταν αντιπροσωπευτικό –κάτι προς

απόδειξη– δεν κάλυπταν ασφαλώς το σχετικό κενό, γιατί, απλούστατα, δεν αποτέλεσαν αντικείμενο καμιάς σοβαρής επεξεργασίας, ούτε –πολύ λιγότερο– δημοσίευσης.

Αν λάβει κανείς υπόψη ότι ο νόμος-πλαίσιο του 1982 ανέτρεψε ριζικά τα πανεπιστημιακά μας πράγματα, αποτελώντας την αφετηρία μιας νέας εποχής, θα αντιληφθεί ότι η έλλειψη καταγραφής των αλλαγών που επέφερε ξεπερνά τα όρια της συνήθους προχειρολογίας και υπονομεύει εξ ορισμού την προσπάθεια και του πιο καλοπροαίρετου μεταρρυθμιστή, αφού, στην καλύτερη των περιπτώσεων, το μόνο που ο τελευταίος μπορεί να εισφέρει είναι η προσωπική εμπειρία του και κάποια συμπεράσματα από το τμήμα και το Α.Ε.Ι. στο οποίο υπηρετεί, δηλαδή στοιχεία μάλλον ανεπίδεκτα γενικεύσεων.

Η δεύτερη διαπίστωση συνάπτεται με την πρώτη και έχει να κάνει με το *απαράσκευο των πανεπιστημιακών να προτείνουν σοβαρές εναλλακτικές λύσεις στις προτάσεις Σουφλιά*.

Θα πρέπει, κατ' αρχάς, να σημειωθεί ότι, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε πριν από 10-15 χρόνια, το φοιτητικό κίνημα παρέμεινε απαθές μπροστά στα τεκταινόμενα, παρ' όλο που πολλά από τα όσα διακυβεύονταν αφορούσαν άμεσα στη θέση των φοιτητών. Οι λιγοστές εκδηλώσεις συμπαράστασης προς τα απεργούντα μέλη Δ.Ε.Π. υπήρξαν υποτονικές και η μεγάλη φοιτητική μάζα είτε παρέμεινε αδιάφορη, είτε αντιτάχθηκε ανοικτά στις όποιες κινητοποιήσεις των δασκάλων της. Κατά τούτο, η διαφορά με την εποχή που ψηφιζόταν ο Ν. 815/1978 ήταν από κάθε άποψη εντυπωσιακή και θα ήταν λάθος να αποδοθεί μόνο στη συρρίκνωση της επιρροής της αριστεράς στη νεολαία.

Από την άλλη μεριά, και οι αντιδράσεις των πανεπιστημιακών δεν συγκρίνονταν με εκείνες παλαιότερων εποχών. Παρά τον μαχητικό χαρακτήρα που έλαβαν –σε ορισμένα τουλάχιστον τμήματα– αλλά και την αναπάντεχη για πολλούς μαζικότητα τους, έμοιαζαν περισσότερο με *μάχη οπισθοφυλακής μιας όψιμα αφυπνισμένης συντεχνίας*, παρά με κίνημα που διεκδικούσε σαφή αιτήματα. Έτσι π.χ., η «πολεμική» ανακοίνωση που εξέδωσε η ΠΟΣΔΕΠ για τις προτάσεις (τότε) Σουφλιά, με την οποία καλούσε τους πανεπιστημιακούς σε αποχή από τις εξετάσεις

και την κατάθεση βαθμολογίας (13.6.1992), ήταν μια αχαρακτήριστων ελληνικών και ύφους καταγγελία, από την οποία απουσίαζε οποιαδήποτε παραδοχή υπαρκτών προβλημάτων, που το «δια ταύτα» της μπορούσε να συνοψιστεί στο σύνθημα «να μη θιγεί σε τίποτα ο νόμος-πλαίσιο». Έτσι, τόσο απλά. Από εκεί και πέρα, η μάχη δόθηκε, σχεδόν αποκλειστικά, επί των μεταβατικών διατάξεων του νέου νόμου και σπάνια επί θεμάτων ουσίας καθώς, στο όποιο μοντέλο προωθούσε ο κ. Σουφλιάς, δεν αντιπροτάθηκε παρά η διατήρηση των παλαιών ρυθμίσεων, έστω και αν οι τελευταίες είχαν αποδειχθεί προβληματικές.

Ο μεγάλος, συνεπώς, απάν από την αναμέτρηση του περασμένου καλοκαιριού στα Α.Ε.Ι. ήταν το πανεπιστημιακό κίνημα. Το πανεπιστημιακό κίνημα, που διαλύθηκε μετά το 1982, καθώς στις ιεραρχήσεις σχεδόν όλων μας, την τελευταία δεκαετία, βάρυνε περισσότερο η καλλιέρ-

γεια του επιστημονικού μας κλάδου και, εντέλει, η σταδιοδρομία, παρά η γενικότερη προοπτική της ανώτατης εκπαίδευσης στον τόπο μας. Εξέλιξη πιθανόν φυσιολογική, μετά την ταραγμένη περίοδο που είχε προηγηθεί, η οποία, εν τούτοις, δεν ενοούσε ούτε συλλογικότητες, ούτε πολύ λιγότερο συνθέσεις και προτάγματα.

Αν, όπως πιστεύω, το κρίσιμο ερώτημα, όχι μόνο για το ελληνικό, αλλά και για το ηπειρωτικοευρωπαϊκό πανεπιστήμιο, είναι σήμερα ο *συγκερασμός της παράδοσης του μαζικού πανεπιστημίου με την εκπαίδευση υψηλής στάθμης φοιτητών*, ικανών να αντιμετωπίσουν, όταν αποφοιτήσουν, τον έντονο εσωτερικό και διεθνή ανταγωνισμό, τότε είναι προφανές ότι η συζήτηση για την πανεπιστημιακή μεταρρύθμιση δεν μπορεί να περιοριστεί ούτε στην κατοχύρωση των όποιων κεκτημένων, όσων υπηρετούν σήμερα στα Α.Ε.Ι., ούτε στη βελτίωση των δομών που σήμερα υπάρχουν. Θα πρέπει, είτε το θέλουμε εί-

τε όχι, να επεκταθεί σε ζητήματα, όπως η σχέση δημόσιας και ιδιωτικής ανώτατης εκπαίδευσης, ο προγραμματισμός, εν σχέσει προς τις υπάρχουσες και τις διαγραφόμενες ανάγκες, η ένταξη του ελληνικού πανεπιστημίου στο ευρωπαϊκό εκπαιδευτικό σύστημα και ένα σωρό άλλα, τα οποία, είτε επειδή «καίουν» και είναι αντιδημοτικά, είτε επειδή η ρουτίνα της καθημερινότητας μας παρασύρει μακριά τους, επιμένουμε να αγνοούμε.

Θα καταλήξω με ένα προκλητικό ερώτημα: ένα πανεπιστημιακό κίνημα, για να διαμορφωθεί αλλά και για να είναι άξιο του ονόματός του, μήπως τελικά θα πρέπει, αν διαπιστώσει ότι οι υπάρχουσες δομές δεν αφήνουν σοβαρά περιθώρια μεταρρυθμίσεων, να βγει έξω από αυτές και να αναζητήσει οργανωτικά πρότυπα ικανά να αναδείξουν το αδιαμφισβήτητο ταλέντο που υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα αλλά μένει ανεκμετάλλευτο; ■